

ÉJSZAKAI FELJEGYZÉSEK, 1999 (VI.)

G U L Y Á S J Ó Z S E F

Tavaszi zápor. Egy magyar film 1932-ből. Főszereplője Annabella – ki ez a csodálatos ókori magyar színésznő? Merje valaki azt mondani, hogy nem ez a legnagyobb, a legjobb és legszebb magyar film! (Tovább gondolkozni róla. És Fábri?)

*

Márai rendületlen híve osztálynak, a polgárságnak . . . mint én a magaménak. Amit ő politikáról, társadalomról mond, annak én pont az ellenkezőjét vallom. Olyan osztálynak a szülötte és harcos védelmezője vagyok, amelyik osztály és nép sose ártott más osztálynak és népnek. Márai ezt vajon elmondhatja-e magáról? Már Werbőczyvel – megerősítve, hivatalossá téve – a polgárság, némi egyszerűsítéssel az értelmiségi, vagyis Márai, a Máraiak elkezdtek, de folytatva ellene, ellenem, ellenünk ezt a letaposó munkát. Hogy akkor még nem is volt polgárság? Nem baj! Már ott csírázott.

Máshogy mondva: Hogy akkor még nem volt meg a más zsírján élő polgárság? Tudjuk. De polgárság mindig létezett, mint felsőbbrendű ingyenélő, csak másképp nevezték. Ki fölözte volna le a munkást, ki csinált volna a történelem során örök időktől fogva milliókat számláló, kihasznált, robotoló koldust?

Szóval olyan messze vannak az ő szavai hozzám, ahhoz a tájhoz és világhoz, ami magam én vagyok, én volnék, mint a csirkeitató a szen-

teltvíztartóhoz. Csakhogy a csirkeitató is ér ám annyit, ha nem többet, mint a szenteltvíztartó!

*

Szegénynek lenni rút.

Gazdagnak lenni bűn.

De szegénynek lenni bűn is. Hogy miért? Azért, mert egyrészt minden teher a szegény ember nyakát húzza, másrészt pedig, mert mindenért őt okolják, mindent, bűnt és bajt órá fognak.

*

Valószínű, hogy a technikai civilizáció kapitalista csődje Huxley regényének az alapgondolata. A szocializmust rosszul érti, mert állandóan célozgat rá gúnyolódva. A technikai civilizáció „forrpontját” képzeli el és írja meg az élet, az akkori Anglia minden területén, a fogyasztói társadalom teljes csődjét.

Valahol egy másik művében azt mondja: „A tulajdonszerzés ösztönének több elfajulása van, mint a nemi ösztönnek.”

Ez biztos.

*

Egy másik galamb meg azt mondja, egyre hajtogatja (nem egészen tisztán), hogy Ranódy, Ranódy. (Ha egy kicsit még gyakorol, Radnóti nevét is ki tudja majd mondani. Lehet, hogy a két mássalhangzó kiejtése okoz nehézséget galambom számára – a „d” meg az „n” együtt, egymás mellett nehéz volna neki. De honnan veszi ez a madár, az én egyik itteni kedves madaram Ranódyt, a megboldogult filmrendezőt, az *Árvácska* zseniális szerző-rendezőjét? Vagy talán, okoskodok, Ranódy, a Ranódyak kölcsönözték valamikor ezektől a maguk nevét? A madaraktól sokat „kaptunk”, és sokat tanultunk már – Ikarosz, Shelley, Petőfi . . .

*

Ezeknek csakugyan teljesen elment az a csöpp józan eszük is, ha volt! Kevesebb, mint fél órával ezelőtt Palics irányából 3, 4, 5 robbanás rázta meg a levegőt. Megint a környéken.

Ludason vagyok, május 28-a van, az óra áramtalan, 18.55.

*

Kokóska, kokóska, mondja megunás nélkül az én galambom. Az „a” hangot, talán mondtam is már – akadámiát végzett színészként vagy még annál is szebb –, tiszta magyar akcentussal ejti ki. Jóska, Jóska, kokóska, csúfoltak gyerekkoromban a társaim itt Ludason.

*

Vannak nevelhető és nevelésre nem alkalmas emberek. Én az utóbbiak közé sorolom magam. Úgy értsd ezt, hogyha valamiről nem voltam igazán meggyőződve, azt mondhatták, a bűdös életben sose tudtam elfogadni, hinni és vallani.

*

Most már látom az igazi arcukat, kiütközik a „takaró” alól, jelekkel van teli. Az ifjúságé üres, mint mindig, sima, üres, csak a fiatalság látszik rajta, semmi más, nem tükrözi a tragikus helyzetet.

*

Míntha katonáéknál volnék, csak nincs az a diszciplína, gondolom, ahogy mosom a lábamat: kis műanyag lavór (Baka Pityuéktól), zsebemben a zokni, nyakamban a törülköző, fél lábam a kis lavórban (a víz hideg), szék csak egy van a házban, az is hokedli s épp bent a szobában . . .

*

Május 29.

Prielle Kornélia *Ismeretségem Petőfivel* című, a *Koszorúban* megjelent visszaemlékezését olvasom . . . A Csendőrlaktanya tárva-nyitva levő épületében találtam máma ezt a múlt századi rongyos, se eleje, se vége könyvet, könyvnek darabjait.

*

Petőfi-versekről. A legszebb Petőfi-versek nem is olyanok, érdekes, mintha valaki alkotta volna őket, különösen nem egy húszennyhány éves gyerek-ember, hanem csak úgy maguktól lettek, teremtődtek, születtek volna, mint maga a világ, oly tökéletesek és természetesek. Most a *Befordúltam a konyhára* című versre gondolok, ez váltotta ki belőlem ezeket a csodáló szavakat. Aztán sokszor eszembe jut ez a kép: „Korsaját mig telemerítette, / Rám nézett át; aztán ment sietve.” Hihetetlenül

szép és milyen tökéletes, valószerű (biztos azért szép), képzeljük el, ahogy ez a jelenet lejátszódik ott künn nyáron az alkonyuló Tiszánál. Csak így történhet meg, csak így játszódhat le. És leírni, megírni csak a zseni tudja.

*

Tovább taposva ebben a körben: Petőfinél is meg lehet állapítani azt, amire én Adynál jöttem rá, hogy tudniillik *mindennek az ellenkezője is igaz, vagy igaz lehet*. Noha különböző művekben jön létre ez az igazság, látszólagos ellentmondásként – Adynál a „Sem rokona, sem ismerőse” és a „Senki élőnek ellensége” sorpárnál. (És itt visszautalnék előbbre, az embergyűlölő volt-e Zákány kérdését boncolgató feljegyzéseimre: íme, ez is valamiképp az odi et amo, vagyis a szeretet és gyűlölet a pszichológia szerint lehető egységére, létező együttvalóságára utal, az ambivalens emberi érzésnek és gondolatnak a megjelenési formája.) Petőfinél az előbb megcsodált reális és természetes képre igazam bizonyítására jöjjön a *Falu végén kurta kocsmá* című verse, melynek az első szakasza az előbbinek a tökéletes ellenkezőjét példázza – nem idézem, elmondom a lényegét – a kurta kocsmá hogyan látná meg magát a Szamos vizében, ha az éj nem közelegne? Sehogy se! Tisztára lehetetlen! Itt tehát pont az ellenkező, a képi lehetetlenség az, ami dominál, és igaz és vált ki csodálatot az előbb, *A Tisza* című versnél említett tökéletesen reális leírással szemben. És akkor se csorbul ki az esztétikai élmény, ha rájövünk a kép abszurd voltára; én tegnap jöttem rá. Ez is a költészet egyik csodája, de hozzá kell tenni, a Petőfi költészeté, vagyis a nagy költészeté.

Íme hát az esztétika egyik gyönyörű titka, csodája és igazsága. Ilyen bonyolult ez, ha egyáltalán bonyolult és nem ragyogóan tiszta és világos.

Nem tudom, a műelemző kritika eljutott-e ide, azaz vannak-e ilyen megállapításai?

*

Kitártam, kilöktem belülről a Kanizsai útra nyíló egykori Haskó-féle kocsmá ajtajának a két szárnyát, és csípőre tett kézzel, mellemet kidülsztve megálltam fönt a lépcsőn, mint egy vevőt váró boltos, vagy ráérő kocsmáros. Furcsán néztek rám az arra menő ludasiak. Traktoron, biciklin haladtak el az úton . . . Bent, mindjárt jobbra a sarokban, itt

állt valamikor apám cimbalma, hétköznapiakon némán, a mi abroszunkkal letakarva. Egy másik, ezzel egybenyíló helyiségben, a hangszertől nem messze meg a biliárdasztal, „túróból” készült golyóival. Cimbalom és biliárdasztal – közel egymáshoz. A biliárd egyik mindennapi játékos – a tüdőbeteg, a katonaságtól kiszuperált – néhai Hunyadi Pista, a „matador”, ahogy magát nevezte. Most itt óriási a felfordulás, minden feldúlva; az utolsó lakó, a bábaasszony holmija szétszórva, szanaszét hever. Úgy tűnt fel nekem, mintha futva távoztak volna ezek az utolsó lakók innen, vagy mintha egyszerre, csapásszerűen meghaltak volna: mindent itt hagytak, rádiót, rekamiét, bögréket; könyvek, dokumentumok, fotók szanaszét. A gaz úgy körülvette a romokban álló épületet, hogy alig lehet megközelíteni. „Ludason hol laktál? A Csendőrlaktányánál”, mondtam és mondom ma is büszkén, ha kérdezik. És csodák csodája, rögtön tudja mindenki, az hol van.

*

Ezt gondoltam most: a meleg sokkal előbb kihűl, mint ahogy a hideg megmelegszik. (Egy bögre forró teáról van szó, meg egy pohár hideg vízről.)

*

Új, saját (jóga) gyakorlat a nyakizom erősítésére: békaállás, mint a szőnyegen (valamikor birkóztam), a homlok a talajon, a karok előre-nyújtva; a súly így a nyakra helyeződik, amely aztán jobbra-balra fordítandó.

*

Kokóska, kokóska, mondja az én galambom rendületlenül. Találja el őt a NATO, ha tudja, ha olyan pontosan dob és csapkod. Ahogy most Palicsot veri, avval az erővel és logikával madarakra is lövöldözhetne, a mocskos.

(Palics, Palics . . . Ludason kezdődő és itt folytatódó hisztériás, néha Orlandó-furiózus gyerekkorom, serdülő- és legénységem szép, szomorú kisvárosa, Palics.)

*

Induláskor úgy gondoltam, azt terveztem, hogy én most majd szép lassan átdolgozom a világot, mint a giliszta a földet, átereszttem magamon, átforgatom . . . Éltem, meghaltam. És? Minden maradt, ahogy volt, amilyen volt. (?)

*

Minden titok, semmit se lehet felfogni, megérteni, megfejtteni. Egy bizonyos: ezen a világon az élet megtermett, kibújt a földből, és van, létezik. Ez bizonyos. A többi? Senki se tudja, mert nem tudhatja.

*

Mért kell mindent, amit nem értünk, mindig, mindjárt egy olcsó gesztussal elintézni: Isten? Ez a bekötött szemű hozzáállás a butaságot konzerválja. Nemrégen még minden mozgásban volt.

*

A vallás mindentudó okosainak. Nagy titkokat én nem tudok kitalálni, megfejtteni, és akiknek hiszek, inkább mint másoknak – például Darwin – azok sem tudtak igazán, mert senki sem tudhat. Ergo: aki titkokat, kicsiket, nagyokat meg tud fejteni, meg tud magyarázni, az hazudik vagy bolond. Esetleg hívő, mondja Bóka Mária. Mi is az a hívő? Mi lehet? Egy harmadik, vagy az említett kettő együtt?

*

Mink különböző módon, másképp fogjuk fel és ítéljük meg a világot, az emberit és az emberin túlit és fölöttit egyaránt; az emberi: a társadalom, a fölötti: a természet.

*

Ha valaki meglátogatna itt, mondjuk Emese, bizonyíthatná, hogy nem hazudok az itteni körülményeket, körülményeimet érintően. Mi okom volna rá? Semmi okom nincs, hogy másítsak.

*

Brehm *Az állatok világa* című nagykönyvébe való az ember is. Véletlenül, tévedésből maradhatott ki.

(Nézd csak, én is, mint Zákány Antal, embergyűlölő volnék?)

*

Summa summarum: fősvény, durva, gonosz és buta, végtelenül buta és gonosz az ember.

*

Íme Huxley *Szép új világ*ának egy tipikus, mai reklámszövege: Igyál futballt, lélegezz futballt, és igyál Coca-Colát – írja a hazai kétliteres colás üveg címkéjén, vigye el az ördög.

*

Dob utca, hallom a rádióban. Igen, valahol itt lakott, amíg lakott valahol Ladányi Mihály költő . . . akiről mostanában nem, vagy csak nagyon ritkán esik szó. Csak Pilinszky, Nemes Nagy, Pilinszky, Nemes Nagy (már a fejem tetején jön ki), mintha felakadt volna az a szép magyar elme, a szakmai. Nagy László is mostohagyereke lett, „vonal” alatt tartják. Majd megbánják ezt is, mint annyi mást. A dyt holnap, holnapután már harmadszor fogják nagyon-nagyon bálni. Csúnya és szomorú, szégyellnivaló nagy szánom-bánom lesz egyszer ennek is a vége.

Ne félj, Ladányi, ha én mondom, biztos lehetsz benne, lesz itt még egy nagy szánom-bánom miattad is.

Téged is pihentet az idő.

Heverj nyugodtan, heveréssz csak és álmodj, Ladányi Mihály, a váltás, a leváltó csapat alvó főrudasa . . .

*

Május 30.

A Csendőrlaktanya padlásszáját nézem, méregetem . . . Csendőrlaktanya. Márcsak így hívom ezt a végső pusztulását élő nagy sárga épületet, úgy mint az itteniek; amíg csak áll a lábán, s talán örökig, meg aztán még egy darabig így fogják majd nevezni ezt a helyet és környékét. Valamikor, a 40-es évek végén, az 50-es évek elején néhányszor felmástrom az akkor még erős, széles, odarögzített, itt-ott korhadt deszkalétrán. Ott turkáltam sokáig izgatottan a limlom közt, a nagy szemétkben, csurgott rólam az izzadság. Még verseket is találtam, gyöngy-kézírással a tömérdek papírum közt. Sokáig őrizgettem, aztán elvesztek a többi ott talált és más papírokkal, rajzaimmal, saját festményekkel együtt, sajnos, mint annyi minden elveszett, eltűnt, elkallódott útközben . . .

Hogy lehetne oda feljutni? Egy hosszú létra kellene, a tűzoltólétra a Zsidóházból, ahol a ludasi oltók fészkelnek, odatámasztani a falhoz, és felkapaszkodni rajta. Lehet, hogy azóta sem járt senki ott fönt. Kíváncsi vagyok, mit találnék most a szemétben, a limlom közt. Aranyat, mint akkor? Ludasi arany! (Azóta is hányszor ami nekem arany, másnak szemét.) Apám gyerekkorában vagy még azelőtt, így mesélte, itt volt – a Laktanya helyén? – az ún. Bugyi Csárda. Többször is szóba hozta, említette, meg azt is, hogy hat polgárit járt itt abban az időben. Erre született, mondta, a Halomi-sor alsó vége felé, jobbra, bent, egy félreeső, világvégi tanyán, hogy aztán onnan kerültek el Noszára, a Hinga lábához. És onnan szóródtak szét, ki erre, ki arra, szolgálni a négy Oldal gyerek és húguk, a Mári nénje. Egy él még közülük, a Gulyás gyerekek közül, a Misa bátyja, a keresztapám Kecskeméten; nagyon öreg már. Negyvennyolcban, az Informbiro idején léptek át a határon hárman, nagy politikusok, a hajdújárás szövetkezet vezető-mozgatói . . . Itt lenne jó, itt kellene, hogy is mondjam, elveszni majd egyszer, ha véletlenül nem vérpadon végzem. Elveszni, mondom, elhullni, elesni, amikor majd el kell esni . . . „Amelyből vétetett”, mondaná talán valaki fölöttem . . . „Ludas az egyetlen hely a világon”, cseng a fülemben barátom, Torok Csaba hangja. (Veri őt is a NATO-féle jégeső.) Milyen igaza volt akkor ott Kanizsán . . . „ahol még élni lehet”, cseng tovább a szó. És meghalni, mondom én most.

*

Június 1.

Aldous Huxley! Csodálatos egy ember! Úgy látszik, nemhiába írtam én róla valamikor egy verset, szembeállítva Gide-del. Melyik könyve is volt, amit akkor olvastam? Gide-től azt tudom, a *Pénzhamisítók* című regényt. Érdekes, erre emlékszem, milyen érdekes, Huxley könyvének a címére meg nem. Pedig ő az én íróm inkább.

*

Egy aforizmaszerű mondat Aldous Huxley *A végzet bábjátéka* című regényéből: „Illidge jobban utálta a gazdagok erényeit, mint bűneit.”

*

Paraszt szódavíz, a szegényember szódavize = víz, ecet, bikarbóna. Utoljára jött a késhegynyi bikarbóna, a kopott, fanyelű késsel összekevertük, apámtól láttuk, habzott, mint a bolond, kiszaladt a pohárból, gyorsan felhajtottuk.

*

VI SÉMESZ. Egykor, még gyerekkoromban itt Ludason csinált név. A költői nevem volt. VI, annyit tesz, mint Világ, Idő. A többit nem tudom, elfelejtettem, vagyis a SÉMESZ betűszót nem tudom már megfejteni. Minden betű egy fogalom volt, mint mondtam, Idő, Világ.

*

*Itt a gyerek, a férfi, az ember,
elhoztam, Fakereszt,
mind a három én vagyok,
én voltam
s még lehet, holnap leszek,
mi ketten
tudnánk-e valamit megbeszélni
nagy bajok láttán?*

*Hátad mögött egy tanyán,
helyén most kukorica zöldell
és hoz édes szemet –
akkor magamat kerestem,
nagy bajok halmán,
most téged, téged kereslek,
útszéli Fakereszt.*

*

Helyesbíték: nem Torma – amely egyébként csodaszép név és annyi van belőle Ludason, meg Nagy Torma is – szóval nem Torma, hanem Raffai gyerekek, akikkel a minap találkoztam lent a rét szélén. Elmondom újra sorban, ahogy akkor ott álltak, és kérdésekre bemutatkozva, nagyság szerint mondták a nevüket: Raffai Oszkár, Raffai Zoltán és Raffai Irénke. Megtudtam: laknak a Cvijó-sori Fehér-keresztnél balra, a kocsíút bal oldalán, fönt a parton. Ma megnéztem a Cvijó-sorról a

házat. (Érdeklődtem és megmondták, kik és hol laknak, igazi nevüket is innen tudom.) Megálltam az úton, és odanéztem: szegényes, igen-igen kopasz, fátlan, talán két pusztuló épületből álló tanyaféle . . . Valahogy megkedveltem ezeket a gyerekeket. Olyan félénkek, készségesen válaszoltak, amikor kérdeztem őket, de alig mertek rám nézni. (Miért csinál, teremt a világ, az „okos”, „értelmes” ember szegényt? Azért, hogy kis alamiznáért tiszteljék, szolgálják, sőt istenként imádják fölnézve rá, ha vet nekik. Ezek a gyerekek is hálásak lesznek majd mindenért, mindenkinek, aki szépen néz rájuk, ha dob nekik, mint a kutyának, és szolgálni fogják, a halálba mennek érte, ha épp azt kívánja tőlük.) Nagyon védtelennek érzik magukat, úgy látom. S nem tudják mire vélni érdeklődő közeledésem, barátkozó gesztusomat.

Emlékszem erre a tanyára azokból a régi, mozgalmas időkből. Akkor sokkal rendezettebb volt, akácok vették körül. Egy időben itt volt a szövetkezet kovácműhelye, az öreg Szikora vezetésével működött, legidősebb fia, a nagyon erős fogású Jóska, itt tanulta a mesterséget. Többször jártam én is ott. Akkortájt gondoltam arra, hogy kovács legyek, lópatkoló. Még két kovácsra emlékszem a faluban: egyik volt a Rozs kovács, a másik meg a Tentás kovács, mindkettő a Kanizsai úton. A Tentás gyerekek iskola-, játszó- és focitársak voltak. Többször megfordultam náluk is a műhelyben, a műhely körül, mint afféle gyerek, aki mindenre kíváncsi és mindenfelé eljár, mindenütt ott van. Néztem, hogyan működik a fújtató, vagy kint a műhely előtt a patkolás érdekes eseményét. Amikor írtam *Az éden elvesztése* című versemet, mindig a Tentás-féle kovácműhelyt láttam magam előtt. Bent kipp-kopp, kint a bőrkötényes mester reszelte, véste, tisztogatta a ló felemelt, térdben hátrahajló lábán a körmöt. Amikor evvel készen volt, jött a patkó (melyet hevítés, kalapálás után a vizesdézsába mártottak, „hiccelték”, aztán a fogóval, mert nem hűlt ki egészen, az inas ráhelyezte a ló talpára (sertyogott, füstölt), és a mester néhány patkószöggel ráütötte. Ha a kocsiúton a porban lehullt patkót találtunk, mingyá azt néztük, számoltuk, hány lukú. A hétlukú szerencsét hozó volt, azt tudtuk, minden gyerek tudta, annak aki találta, szerencsét jelentett. Ez volt a *szörön-csepatkó*. Ha találtam, hazavittem a vasaim, a szerszám- és játékgyűjteményem darabjai közé. Egész komoly kis műhelyem volt otthon, egy különálló épület, a nyári konyha pincejárójában; volt ott minden:

hidegvágó (akkor nem tudtam, mért hívják annak), több darab csorbult, nyegde harapó, kalapács, voltak órakerekek, hogy honnan, nem tudom, abrincok, rozsdás, girbegörbe szögek egy lukas lábasban, sarokvasak és sok más szent, kincset érő tárgy, ami összegyűlt. Mindig a földön járt a szemem, s ami fénylett vagy ehető volt, mindent fölvettem. Még a rágott almát is fölveltük és óvatosan, hogy kikerüljük a megbarnult, foghelyes részeket, lerágtuk, ahogy csak lehetett. A nagyobb abrincot, forgalomból kikopott (igen ritka) biciklikereket bottal zavartuk, hajkuráasztuk az udvaron, kint a kocsiót porában vagy fönt a járdán. Néha meg a mélyedésbe vastagabb hajlékony pálcát nyomtunk, és így toltuk eszetlenül trappolva a porban, a gyalogúton, csörgött, csörömpölt . . . vagy a kisebb karikát, a kerékagyat összefogó vastag, tömör, nehéz vaspántot és a kocsibrincot abáltuk, akinek volt, kegyetlenül egy erősebb bottal sárban-vízben, néha kifulladásig . . . Szegény Raffai gyerekek! Egy kicsit mintha akkori magamat, magunkat látnám bennük. Ha gazdag volnék . . . De éppoly szegény vagyok, mint voltunk akkor ott, itt Ludason . . . Meghatóak ezek a gyerekek és a kis óvodás Irénke! Félénk, bújkáló, elkaphatatlan, aranyos pillantásaival. Lehajtott fejét néha kicsit felkapva, dacosan felém villan a szeme, de zavartság, tartózkodás, félénkség, alázat, az alacsonyabb sorsú, a gyengébb alázata van benne, és mondom, takargatott, fel-felvillanó bátorság. Ha gazdag lennék . . . De kár erről beszélni. Ma úrnappa van. Clinton már mise után lehet, ebédel . . . ja, a Föld másik felén! Úrnappa van. Olyan, mintha vasárnap volna, a falu teljesen leállt, csak az etetés, ez az, ami nem ismer ünnepet, hétköznapi, ünnepnap, télen-nyáron, mindegy, etetni kell, etetni mindig kell, ünnep ebből a szempontból nincs. Megállítom az embereket, nők, férfiak, kérdezek tőlük valamit és mondom, hogy ki vagyok. Ja, a cimbalmos Jóska! Emlékeznek rám. A Jani bácsi, mondják, hogyne! Rögtön eszükbe jut valami, és elmondanak egy régi kedves kis történetet apámmal kapcsolatban. Úrnappa van. Kijövetelem második hete.

Ebben a pillanatban megjön az áram, kigyullad a fény. 10.51, éjjel. Kimegyek csapolni. Szép világos az ég, kitisztult. Nem tudom, lesz-e repülőgép-defilé. Eddig még mindig volt.

Aki meghalt, az nem éri meg a békét, annak ezután már mindig és örökké háború lesz . . .

*

Bum, riadok fel álmodozásomból, hogy vége a bombázásnak. Ezek így szokták, gondolom keserűn, az Atomot is kipróbálandó stb. a háború végén dobták le Japánban. Ezek így búcsúznak, azt hiszem, nem túl dicső, hosszú, hiábavaló háborújuktól. Erővel különben a hülye is tud győzni, mondaná Rekecki Ferkó, volt kártya- és ivócimborám, kocsis, kocsis, ámde nyugdíjas! No, ilyen se volt még, nyugdíjas kocsis . . .

Nem tudom, összeadható-e mindez?

*

Június 5.

1999. június 5-e, 12 óra 15 perc . . . Szerintem mást reméltek, másra számítottak ezek a gazemberek, biztosan máshogy képzelték el a végét. Nagyobb sikert, „hadisarcot” gondoltak. S amit elértek, azt is nehezen és nagyon későn érték el. És ez szörnyen fájhat nekik. Azért durrognak még most is.

*

Szerintem a NATO nemhogy növelte volna a tekintélyét, hanem inkább rontotta. Nem a szememben: nekem sose voltak vele kapcsolatban illúzióim.

*

Ó, ki takarít majd fel itt, ki takarít fel utánuk?!

*

Amikor a meggyet szeded össze a fa alatt vihar után Ludason egy udvarban, azt gondold: szent a paraszt munkája, minden más csak ámítás, menekülés, menekülés . . . a nehézből a könnyebbe, a könnyebből a még könnyebbe . . .

*

Itt minden más értelmet kap: élet, város, irodalom.

Nincs kedvem hazatérni, de nincs más, nincs más hely, nincs „máshol”.

*

1999. június 5-e van, szombat. Megyek.

*

Itthon vagyok. Nem tudom, mi van velem. Szomorú vagyok. Végte-
lenül szomorú. És nem tudom, miért.

*

A NATO elment, de itt vannak, itt maradtak a szomszédok, a szom-
szédaim. És ez nem kevés. Talán, gondolom, mindig minden itt kezdődik,
itt lent, egészen lent, mélyen, minden baj és bűn . . .

(VÉGE)